

درس خارج فقه مضرت آیت الله مسینی بوشهری (دامت برکاته)

موضوع کلی: تتمه احکام غسل

تاریخ: ۱۰ مهر ۱۴۰۱

موضوع جزئی: حکم شک در انجام غسل جنابت، بعد از نماز و در اثناء نماز

مصادف با: ۵ ربیع الأول ۱۴۴۴

جلسه: ۷

سال تحصیلی: ۱۴۰۲-۱۴۰۱

«الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله الطاهرین و اللعن علی اعدائهم اجمعین»

مسئله ۶۹۷: «إذا صَلَّى ثم شك في أنه اغتسل للجنابة أم لا يبني على صحة صلاته و لكن يجب عليه الغسل للأعمال الآتية و لو كان الشك في أثناء الصلاة بطلت، لكن الأحوط إتمامها ثم الإعادة»^۱.

به نظر مرحوم سید (ره)، اگر شخص بعد از خواندن نماز، شک کند که آیا [قبل از خواندن نماز،] غسل جنابت را انجام داده است یا غسل جنابت را انجام نداده است، بر صحت نمازی که خوانده است بنا می‌گذارد و لکن بر او واجب است که برای اعمالی که بعد می‌خواهد انجام بدهد غسل کند، اما اگر در اثناء نماز شک کند که غسل جنابت را انجام داده است یا انجام نداده است، نمازش باطل است، لکن احتیاط [مستحب] این است که آن نماز را تمام کند و سپس آن را اعاده کند.

در رابطه با مسئله مذکور، دو فرع مورد بحث است؛

فرع اول، شک بعد از نماز است که مرحوم سید (ره) فرموده است که نمازی که شخص خوانده است، صحیح است ولی برای نمازها و اعمال بعدی باید غسل کند.

دلیل حکم مذکور، تمسک به قاعده فراغ است، یعنی چون شخص بعد از اینکه از خواندن نماز فارغ شده است در انجام غسل جنابت شک کرده است و این شک به شک در صحت و فساد نماز برمی‌گردد لذا چون شخص از عمل فارغ شده است به چنین شکّی اعتنا نمی‌کند و به صحت نمازی که خوانده است حکم می‌شود.

ان قلت: در این فرض، با استصحاب حدث سابق، به بقاء حدث حکم می‌شود و در نتیجه، نمازی که شخص خوانده است با حالت جنابت خوانده است و باطل است.

قلنا: در فرض مذکور، مجالی برای جریان استصحاب حدث و در نتیجه، حکم به بطلان نماز نیست چون قاعده فراغ، مخصّص یا کالمخصّص است، یعنی قاعده فراغ، استصحاب حدث را تخصیص می‌زند و با آمدن قاعده فراغ مجالی برای استصحاب حدث باقی نمی‌ماند.

سؤال: چرا مرحوم سید (ره) با اینکه فرموده است که نمازی که شخص خوانده است، صحیح است، لکن در ادامه گفته است که شخص، برای اعمال بعدی باید غسل کند؟ این یک بام و دو هوا نیست؟ زیرا وقتی با قاعده فراغ به صحت نمازی که خوانده است، حکم شود برای اعمال بعدی نیز بر اساس عمل به قاعده فراغ باید به صحت اعمال بعدی حکم شود.

پاسخ: نسبت به اعمال بعدی نمی‌توان قاعده فراغ جاری کرد زیرا محدوده قاعده فراغ، موردی است که بعد از انجام عملی، در صحت و فساد آن شک شود که با تمسک به قاعده فراغ به صحت عمل انجام شده حکم می‌شود، پس معنا ندارد که در رابطه با عملی که هنوز انجام نشده است، قاعده فراغ جاری شود زیرا فراغ نسبت به عملی که هنوز انجام نشده است، معنا ندارد بنابراین، در رابطه با

۱. سید محمدکاظم، طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، ص ۳۱۲.

اعمال بعدی، با تمسک به استصحاب حدث، به بقاء حدث سابق حکم می‌شود لذا شخص باید برای اعمالی که بعداً می‌خواهد انجام بدهد، غسل کند.

فرع دوم، شک در اثناء نماز است که مرحوم سید (ره) فرموده است که نماز شخص باطل می‌شود، لکن احتیاط مستحب این است که شخص نمازش را تمام کند و سپس آن را اعاده کند.

دلیل حکم مذکور؛ مبنی بر بطلان نماز، استصحاب حدث سابق است و در این فرض جایی برای جریان قاعده فراغ نیست زیرا عمل هنوز تمام نشده است و هنوز شخص، از انجام عمل فارغ نشده است تا بتواند با تمسک به قاعده فراغ به صحت نماز حکم کند و در این فرض، وزان اجزاء لاحقه عین وزان اعمال آتیه است، پس همان‌گونه که نسبت به اعمالی که شخص بعداً می‌خواهد انجام بدهد باید غسل کند، نسبت به اجزاء لاحقه نیز باید غسل کند و چون شک او در اثناء نماز است، نمی‌تواند بقیه نماز را با حالت جنابت بخواند و حدث، قاطع نماز است [الحدث قاطع للصلاة]، یعنی همین که شخص، در اثناء نماز شک کند و بقاء حدث سابق را استصحاب کند، نمازش باطل می‌شود، پس استصحاباً [، یعنی از باب جریان استصحاب بقاء حدث] و تعبداً [، یعنی عمل به دستور شارع] شک در اثناء عمل، موجب بطلان عمل می‌شود. البته احتیاط مستحب این است که شخص نمازش را تمام کند و آن را اعاده کند.

به تعبیر دیگر، طهارت از شروط مقارنه است، یعنی هر جزئی از اجزاء عبادت باید مقارن با طهارت باشد، پس اگر در اکوان متخلله، خللی پیش آید، یعنی اگر در مراحل زمانی یا مکانی نماز خللی پیش آید نماز باطل می‌شود و چون طهارت، از شرایط مقارن با نماز است لذا از همان تکبیر اول نماز تا پایان نماز که شخص سلام می‌دهد، باید طهارت داشته باشد، بنابراین اگر برای لحظه‌ای طهارت او مخدوش شود، نمازش باطل می‌شود و در فرض مذکور، چون شخص در اثناء نماز، در طهارت شک کرده است، حدث سابق استصحاب می‌شود و به بطلان نماز حکم می‌شود.

«الحمد لله رب العالمین»